

УДК 338.242

JEL F41, G38, M21, M29, H32

DOI: 10.31471/2409-0948-2023-1(27)-62-75

Данилейчук Руслан Богданович
кандидат економічних наук, доцент,
кафедра теорії економіки та управління
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна, 76019
e-mail: uv@nung.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-2074-1266>

Кісь Галина Романівна
кандидат економічних наук, доцент,
кафедра менеджменту і адміністрування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: galyakiss@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-6977-4811>

ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Анотація. У статті проведено дослідження детермінації впливу політики підтримки інфраструктури підприємництва на розвиток регіональних соціально-економічних систем. Для повноти розуміння впливу такої політики авторами були визначені шляхи вдосконалення правового забезпечення розвитку підприємництва та визначені напрями регуляторної політики, які можуть позитивно вплинути на розвиток інфраструктури підприємництва.

У дослідженні сформульовано перелік основних напрямів державної регіональної політики, яка спрямована на зменшення значних територіальних розбіжностей у розвитку різних регіонів. Визначено, яким чином регіональні та місцеві органи влади можуть впливати на розвиток інфраструктури підприємництва. Складено перелік напрямів, які можуть бути реалізовані в рамках регіональних програм та проєктів для покращення підприємницького клімату у сфері розвитку інфраструктури підприємництва. Розроблено принципи та підходи до створення необхідних інституційних основ розвитку інфраструктури підприємництва та визначено орієнтири стратегії регіональної політики щодо підтримки розвитку інфраструктури підприємництва.

Авторами описано умови, які необхідні для розвитку міжнародної інвестиційної інфраструктури, що базується на програмах, спрямованих на загальне поліпшення підприємницького середовища в регіоні, а також на вдосконаленні регуляторної політики на місцевому рівні. Розкрито механізм формування регіональної моделі стимулювання розвитку інфраструктури підприємництва та визначено його сутність. Запропоновано перелік напрямів, реалізація яких в рамках виконання регіональних програм і проєктів сприятиме відновленню позитивного підприємницького клімату у сфері розвитку інфраструктури підприємництва, основними з яких є: запровадження стимулів до високоефективної підприємницької діяльності; корекція економіко-правового середовища в напрямі стимулювання інвестування інфраструктурних проєктів; підтримка інституційного середовища для становлення венчурного підприємництва; стимулювання розширення асортименту фінансових послуг; запровадження реальних механізмів

державно-приватного партнерства у сфері розвитку інфраструктури підприємництва; підтримка функціонування кластерів підприємництва.

Ключові слова: підприємництво, стимулювання розвитку інфраструктури підприємництва, забезпечення розвитку підприємництва, інституційні засади розвитку інфраструктури підприємництва, економічна політика.

Danyleichuk Ruslan Bohdanovych
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Department of Economics and Management Theory
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
76019, Ivano-Frankivsk, Carpathian street, 15
e-mail: uv@nung.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-2074-1266>

Kis Halyna Romanivna
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Department of Management and Administration,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
76019, Ivano-Frankivsk, st. Carpathian, 15
e-mail: galyakiss@gmail.com
ORCID <http://orcid.org/0000-0001-6977-4811>

DETERMINING THE IMPACT OF BUSINESS INFRASTRUCTURE SUPPORT POLICY ON THE DEVELOPMENT OF REGIONAL SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

Abstract. The article examines the determination of the impact of the policy of entrepreneurship' infrastructure supporting on the development of regional socio-economic systems. To fully understand the impact of such a policy, the authors identified ways to improve the legal support for the development of entrepreneurship and identified areas of regulatory policy that can positively affect the development of entrepreneurship infrastructure.

The study formulates a list of the main directions of the state regional policy, which is aimed at reducing significant territorial differences in the development of different regions. It is determined how regional and local authorities can influence the development of business infrastructure. A list of areas that can be implemented within the framework of regional programs and projects to improve the business climate in the field of business infrastructure development has been compiled. The principles and approaches to creating the necessary institutional foundations for the development of business infrastructure have been developed, and the orientations of the regional policy strategy for supporting the development of business infrastructure have been determined.

The authors describe the conditions that are necessary for the development of international investment infrastructure based on programs aimed at the general improvement of the business environment in the region, as well as at the improvement of regulatory policy at the local level. The mechanism of formation of a regional model for stimulating the development of entrepreneurship infrastructure is revealed and its essence is defined. A list of directions is proposed, the implementation of which within the framework of the implementation of regional programs and projects will contribute to the restoration of a positive entrepreneurial climate in the field of entrepreneurship infrastructure development, the main of which are: introduction of incentives for highly effective entrepreneurial activity; correction of the economic and legal environment in the direction of stimulating investment in infrastructure projects; support of the institutional environment for the formation of venture entrepreneurship; stimulating the expansion of the range of financial services; introduction of real mechanisms of public-private

partnership in the field of entrepreneurship infrastructure development; support for the functioning of business clusters.

Key words: entrepreneurship, stimulating the development of entrepreneurship infrastructure, ensuring the development of entrepreneurship, institutional foundations for the development of entrepreneurship infrastructure, economic policy.

Вступ. Політика підтримки інфраструктури підприємництва, що включає в себе різноманітні заходи, спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та повернення інвестицій в регіон, має значний вплив на розвиток регіональних соціально-економічних систем. Ця політика передбачає створення бізнес-інкубаторів, інноваційних парків, центрів підприємництва та інших інструментів для підтримки стартапів та розвитку підприємництва, що збільшує кількість нових підприємств та робочих місць у регіоні та сприяє економічному зростанню [1, с. 55-56].

Важливим елементом політики підтримки інфраструктури підприємництва є розвиток людського капіталу [2, с. 124; 3]. Створення умов для навчання й розвитку професійних навичок робить регіон більш привабливим для іноземних і вітчизняних інвесторів, які шукають висококваліфіковану робочу силу. Забезпечення доступу до інформаційних технологій робить регіон більш привабливим для технологічних компаній, що підвищує інвестиційний потенціал регіону й забезпечує розвиток високотехнологічного сектору економіки [4, с. 77-80; 5, 349].

Ефективна політика підтримки інфраструктури підприємництва має також позитивний вплив на соціальну сферу. Так, створення нових робочих місць призводить до зменшення безробіття та забезпечує стабільний дохід для мешканців регіону.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій. Сталий розвиток інфраструктури виступає одними з ключових чинників формування сприятливого підприємницького середовища у регіоні. Досліджуючи наукові публікації стосовно цього питання, вважаємо за доцільне погодитися з висновком З. С. Варналія та І. С. Кузнецової, що створення сприятливих умов для розвитку інфраструктури підприємництва є найважливішим завданням інституційної політики держави, а важливість підтримки розвитку цієї інфраструктури визначається спроможністю позитивно впливати на стан конкурентного середовища, економічну і соціальну стабілізацію, забезпечення зайнятості, підвищення ефективності використання ресурсів [6, с. 69-71]. Це, а також ряд інших досліджень [7-9] свідчать про необхідність подальшого удосконалення політики підтримки розвитку інфраструктури підприємництва, застосування комплексного підходу до цієї проблематики. Згідно з результатами узагальнень науковців Національного інституту стратегічних досліджень, як свідчать розробки й успішний досвід антикризової політики багатьох країн світу, потенційно розвиток інфраструктури підприємництва може стати рушійною силою випереджальних кроків на шляху виходу з економічної депресії [10, с.49].

Загалом, окремим питанням, пов'язаними з політикою підтримки підприємництва та формуванням його інфраструктури, присвячені наукові публікації як вітчизняних [6-11], так і зарубіжних дослідників [12-15].

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячується стаття. Вивчення друкованих праць свідчить, що попри наявність значної кількості українських та іноземних публікацій щодо політики підтримки підприємства та розбудови його інфраструктури, питання з'ясування впливу політики підтримки інфраструктури підприємництва на розвиток регіональних соціально-економічних систем в сучасних умовах висвітлені недостатнього.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є визначення впливу політики підтримки інфраструктури підприємництва на розвиток регіональних соціально-економічних систем. Для досягнення поставленої мети слід поступово вирішити такі завдання: окреслити шляхи вдосконалення правового забезпечення розвитку

підприємництва; визначити ті напрями регуляторної політики, які здатні позитивно вплинути на динаміку розвитку інфраструктури підприємництва; сформувавши перелік ключових напрямів державної регіональної політики, спрямованої на подолання значних територіальних розбіжностей економічного розвитку регіонів; визначити важелі впливу регіональних та місцевих органів влади на стан розвитку інфраструктури підприємництва; скласти перелік напрямів, реалізація яких в рамках виконання регіональних програм і проектів сприятиме відновленню позитивного підприємницького клімату у сфері розвитку інфраструктури підприємництва; сформувавши принципи та підходи до створення належних інституційних засад розвитку інфраструктури підприємництва; означити орієнтири стратегії регіональної політики підтримки розвитку інфраструктури підприємництва; визначити умови для розвитку міжнародної інвестиційної інфраструктури в рамках реалізації програм, спрямованих на загальне поліпшення підприємницького середовища у регіоні, а також удосконалення регуляторної політики на місцевому рівні; розкрити сутність механізму формування регіональної моделі стимулювання розвитку інфраструктури підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна криза змусила вчених й експертів ретельніше проаналізувати дію внутрішніх і зовнішніх чинників на підтримку динаміки зростання. Кризові процеси продемонстрували низку структурних деформацій, які часто були викликані прорахунками державної економічної політики [7; 9; 10], один з яких – недооцінка ролі і значення форм підприємництва, а також інфраструктури розвитку підприємництва, без якої ефективно підприємництво взагалі неможливе.

Інфраструктура підприємництва являє собою організаційно-економічну систему, що забезпечує вільний обмін і перелив різного роду ресурсів – фінансових, сировинних, трудових, товарних, інформаційних, на основі яких можливе функціонування економічно ефективної підприємницької системи загалом або її окремих частин [16, с. 33].

Згідно з висновком вчених Національного інституту стратегічних досліджень, ступінь успішності політики підтримки розвитку підприємництва та відповідної інфраструктури є критичним чинником, що визначатиме поступ і темпи посткризового відновлення української економіки [10, с. 44]. Водночас зазначимо, що економічна депресія заклала низку суттєвих обмежень на можливості здійснення політики підтримки розвитку інфраструктури підприємництва: 1) в умовах розбалансованості державних фінансів різко обмежуються можливості фіскального регулювання з урахуванням пріоритетів та завдань економічної політики, в тому числі в частині податкового стимулювання підприємництва [14]; 2) через зростання бюджетного дефіциту майже унеможлиблюється застосування важелів бюджетної підтримки розвитку інфраструктури підприємництва в рамках реалізації програм державно-приватного партнерства, а також практичного використання механізму державних закупівель для стимулювання відповідних сфер; 3) зростає вартість кредитного ресурсу, через що більшість проектів у сфері підприємництва (в тому числі щодо розвитку інфраструктури) через свою низьку рентабельність фактично втрачають доступ до прийняттого зовнішнього фінансування; 4) змінюється орієнтація споживчого попиту (в умовах падіння доходів споживачі прагнуть купувати дешевші товари масового вжитку, що виготовляються крупними корпораціями та їхніми виробничими філіями, натомість попит на оригінальні товари та послуги стрімко знижується); 5) через валютну кризу збільшується вартість традиційних ресурсів (насамперед енергоносіїв) та імпортової сировини, тим часом як вартість виготовлених товарів та послуг відповідно до дії закону попиту і пропозиції має залишатися майже на незмінному рівні, що “вимиває” обігові кошти підприємств та суб’єктів інфраструктури підприємництва [16, с. 117-118].

За таких умов результативні механізми державного і регіонального управління у сфері підтримки розвитку інфраструктури підприємництва передусім повинні включати централізоване прогнозування, програмування і регулювання відповідних економічних явищ та процесів [17, с. 586], а також взаємоузгодженість заходів, що реалізуються.

Сьогодні Україна має велику кількість нормативних актів, значна частина яких регулює саме підприємницьку діяльність, тому нормативне регулювання підприємницької діяльності залишається надто складним. З цієї позиції створення законодавчої бази повинно спростити нормативне регулювання підприємницької діяльності, будучи підставою для стабільного розвитку суб'єктів підприємництва та маючи на меті забезпечення належних умов для формування сприятливого правового середовища.

Шляхами вдосконалення правового забезпечення розвитку підприємництва є:

- створення дієвих механізмів захисту прав і свобод підприємців;
- гармонізація українського законодавства з законодавством Європейського Союзу;
- забезпечення законодавчої гарантії незмінності та довготривалості державної політики щодо підтримки підприємництва;
- розробка нормативно-правової бази, яка регулює відносини між державою та підприємцями, роботодавцями і найманими працівниками, у тому числі і для забезпечення їх соціального захисту, встановлює норми і правила здійснення підприємницької діяльності, регламентує діяльність органів державної влади, їх посадових осіб щодо виконання ними відповідних повноважень у сфері розвитку підприємництва;
- вдосконалення функціональної та організаційної структури центральних та місцевих органів виконавчої влади в частині забезпечення розвитку і державної підтримки підприємництва [4; 16; 18, с. 8].

Загальновідомо, що найбільш ефективними є об'єкти інфраструктури, створені за участі місцевих органів влади та самоврядування. Послуги в таких установах є більш кваліфікованими, а їх вартість максимально наближена до можливостей підприємництва. Непоодинокими є випадки, коли муніципальні установи інфраструктури надають підприємцям послуги на безоплатній основі [19].

Ключовою складовою підтримки розвитку інфраструктури підприємництва має стати оптимізація державної регуляторної політики, тобто приведення регуляторних процедур у відповідність із звичайною діловою практикою. Регуляторний клімат має не лише забезпечити поживлення загальної ділової активності (яка може мати кон'юнктурний характер), а передусім сприяти відновленню довгострокових чинників зростання, серед яких значну роль відіграє розвиток інфраструктури.

У кризовий і посткризовий період політика покращення регуляторного клімату набуває особливо важливого значення. Вона немовби формує "ринковий попит" на послуги суб'єктів інфраструктури. Відтак регуляторна політика має враховувати завдання щодо нарощування та ефективного використання потенціалу інфраструктури підприємництва.

Впровадження державної регуляторної політики забезпечується шляхом [16; 18, с. 8]:

- координації діяльності органів різних рівнів виконавчої влади з планування регуляторної діяльності, підготовки проектів регуляторних актів із застосуванням процедури публічного обговорення;
- визначення ефективності проектів регуляторних актів та оцінки економічних і соціальних результатів їх впровадження;
- удосконалення законодавства з метою зменшення надмірного державного втручання у сферу підприємництва;
- висвітлення проблем реалізації регуляторної політики у засобах масової інформації, забезпечення гласності у процесі підготовки проектів нормативних актів шляхом залучення об'єднань підприємців, громадян України до їх розроблення та обговорення;
- проведення аналізу запровадження регуляторних актів та оприлюднення стану їх реалізації у підприємницькій діяльності;
- вдосконалення дозвільної системи у сфері підприємництва, спрощення процедури державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Проте було б помилкою вважати, що регуляторний режим залежить виключно від державної політики, рішень та дій органів державної влади. Значною мірою уявлення про стан та умови регуляторного режиму у сприйнятті конкретного підприємця або суб'єкта інфраструктури підприємництва формується через результативність політики регіональних регуляторів та діяльність територіальних органів. Отже, цю обставину слід обов'язково враховувати при формуванні пропозицій щодо стимулювання інфраструктури підприємництва у регіоні.

Серед напрямів регуляторної політики, які здатні позитивно вплинути на динаміку розвитку інфраструктури підприємництва, можемо відзначити наступні [10; 11, с. 160-163]:

1. Послідовне здійснення заходів, спрямованих на полегшення процесу створення суб'єктів ринкової інфраструктури та підприємницької діяльності, враховуючи рекомендації Світового банку та Європейської Комісії;

2. Поступове спрощення процедур, що регулюють функціонування вже наявних суб'єктів ринкової інфраструктури та підприємницької діяльності (скорочення кількості дозвільних процедур, збільшення строків дії дозвільних документів, організація ефективної координації діяльності контролюючих структур);

3. Узгодження орієнтирів та приписів фіскального регулювання з поточними проблемами суб'єктів ринкової інфраструктури та підприємницької діяльності, включаючи спрощення механізмів податкового адміністрування, застосування важелів адресної підтримки інноваційних фірм тощо [12];

4. Розробка (спільно з центральним банком та комерційними банками) спеціальних процедур полегшення доступу суб'єктів ринкової інфраструктури та підприємницької діяльності до довгострокових фінансових (кредитних) ресурсів, насамперед шляхом розробки спеціальних кредитних програм [14], запровадження "кредитних ліній", відновлення практики компенсації частини плати за кредит за рахунок бюджетних коштів.

Важливе значення для підтримки розвитку інфраструктури підприємництва має удосконалення дозвільно-розпорядчої діяльності уповноважених органів державного та регіонального рівнів. Серед перспективних напрямів подальшої оптимізації дозвільно-розпорядчої діяльності можемо виділити наступні: 1) скасування дозволів (документів дозвільного характеру), які є недоцільними або економічно невиправданими; 2) затвердження єдиного переліку дозволів (документів дозвільного характеру) на рівні закону; 3) заміна в окремих сферах дозволів на ефективне саморегулювання підприємницької діяльності та страхування професійної відповідальності; 4) забезпечення вільного та безкоштовного доступу до інформації з питань дозвільно-розпорядчої діяльності; 5) посилення відповідальності посадових осіб, органів і установ у сфері дозвільно-розпорядчої діяльності; 6) затвердження тарифів на державні та адміністративні послуги виходячи з їхньої фактичної вартості, на рівні центрального органу виконавчої влади.

Необхідне зниження бар'єрів на шляху розширення діяльності суб'єктів ринкової інфраструктури та підприємницької діяльності за кордоном (з урахуванням рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку – ОЕСР), створення механізмів залучення потенціалу інфраструктури підприємництва до участі у реалізації зовнішньоторговельної політики в окремих сегментах [12, с. 18-20].

В Україні гострою залишається проблема значних територіальних розбіжностей економічного розвитку регіонів, що відповідно позначається і на динаміці розвитку інфраструктури підприємництва. Серед ключових напрямів державної регіональної політики, спрямованої на подолання значних територіальних розбіжностей економічного розвитку регіонів, можемо відзначити наступні:

1. Організація роботи із комплексного удосконалення наявної нормативно-правової бази щодо регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Доцільне закріплення на рівні нормативно-правових актів засадничих принципів та механізмів

регіонального розвитку, виходячи з реалій поточного соціально-економічного розвитку регіонів. Засоби та інструменти державної підтримки мають передбачати реалізацію трансфертних платежів на основі чітких та прозорих критеріїв.

2. Слід розробити стратегію й забезпечити належну реалізацію заходів, спрямованих на мінімізацію впливу деструктивних явищ (насамперед – високий рівень міжрегіональної економічної диференціації).

3. Реалізація системних програм, спрямованих на мінімізацію залежності регіональних економік від негативних зовнішньоекономічних тенденцій (зокрема, шляхом формування сучасної системи державного резерву основних ресурсів та подальшого розвитку внутрішнього ринку, який би спирався на належний платоспроможний попит населення).

4. Підтримка переходу від моделі централізованого розподілу ресурсів (передусім бюджетних) між регіонами до стимулювання акумуляції та подальшого ефективного використання внутрішніх матеріальних, трудових, інвестиційних і фінансових ресурсів [16, с. 94-108].

З огляду на наведене, можемо виділити основні завдання регіональної політики підтримки розвитку інфраструктури підприємництва:

- організація програмування, планування та розвитку інфраструктури підприємництва на основі адаптованих методик в рамках реалізації регіональних стратегій соціально-економічного розвитку;

- організація ефективної нормотворчої діяльності, спрямованої на удосконалення нормативно-правового забезпечення політики підтримки функціонування інфраструктури підприємництва, в тому числі через закріплення (розмежування) прав і обов'язків між органами влади різного рівня (обласними, районними, міськими адміністраціями, органами місцевого самоврядування, виконкомом);

- оптимізація належного економіко-організаційного забезпечення регіональної політики підтримки функціонування інфраструктури підприємництва, в тому числі із застосуванням механізмів соціального діалогу (держава – бізнес – профспілки і громадські організації);

- визначення джерел фінансового забезпечення інвестування створення нової та модернізації наявної інфраструктури підприємництва, а також вжиття заходів, спрямованих на розширення нових (нетрадиційних) джерел [13, с. 83-84];

- реформування механізмів державно-приватного партнерства, в тому числі в напрямі широкого застосування механізмів некомерційного маркетингу діяльності функціонування суб'єктів інфраструктури підприємництва на рівні регіону;

- оптимізація механізмів регулювання функціонування суб'єктів інфраструктури підприємництва на рівні регіону, в тому числі через запровадження важелів стимулювання їхньої діяльності на пріоритетних напрямках економічної реформи.

Однак ключову роль у реалізації політики підтримки інфраструктури підприємництва відіграє грамотна політика регіональних органів, правильність обраних параметрів регіонального розвитку відповідно до особливостей соціально-економічного розвитку конкретної території [15].

У багатьох регіонах, значній кількості територіальних громад вже сформовані довгострокові стратегії розвитку, в окремих регіонах така робота триває. У цих стратегіях вказано на необхідність активізації підприємницької діяльності, в тому числі на основі прискорення створення об'єктів інфраструктури підприємництва, як на один із чинників прискорення економічного розвитку.

Таким чином, системи управління розвитком інфраструктури підприємництва, з огляду на гостроту наявних проблем, мають бути значно удосконалені в напрямку підвищення рівня наукового та інструктивно-нормативного забезпечення механізмів ухвалення відповідних рішень. Одним із напрямів такої роботи має стати розробка методологічних засад програмування розвитку інфраструктури підприємництва, які б

враховували як загальні макроекономічні тренди, так і особливості стану господарської діяльності на конкретній території. Підтримка розвитку інфраструктури підприємництва має спиратися на чіткі та обґрунтовані цілі, враховувати норми і правила цивілізованої економічної взаємодії. Слід виходити з того, що розвиток інфраструктури підприємництва у регіоні повинен базуватися на відповідних програмних документах, ключовим з яких має стати Стратегія розвитку підприємництва у регіоні на довгостроковий період. В рамках цієї стратегії передбачаються вектори (напрями) підтримки розвитку інфраструктури підприємництва.

При визначенні параметрів стратегічних та програмних документів фахівці органів виконавчої влади, як правило, використовують стандартні методи статистичного та порівняльного аналізу [16, с. 87-90]. На думку авторів, при формуванні стратегічних орієнтирів розвитку інфраструктури підприємництва, зважаючи на важливість цієї діяльності у системі регулювання економічного розвитку регіону, слід ширше застосовувати адаптовані економетричні (економіко-математичні) методи аналізу відповідних тенденцій, а також методики прогнозування та моделювання. При проведенні попередніх досліджень слід не просто аналізувати статистичні дані, а робити висновки про вплив різних процесів (у тому числі щодо розвитку інфраструктури підприємництва) на загальну економічну динаміку регіону.

Метою стратегічних документів, спрямованих на підтримку інфраструктури підприємництва, слід визначити збільшення кількості об'єктів інфраструктури до науково обґрунтованих нормативів, їхнє раціональне наближення до суб'єктів підприємництва, підтримку високої якості відповідних послуг, впровадження інноваційних технологій на підприємствах, всебічну підтримку розвитку високотехнологічних компаній. Обґрунтування стратегічних орієнтирів підтримки мережі структур інфраструктури підприємництва має узгоджуватися з тенденціями та особливостями соціально-економічного розвитку відповідних регіональних утворень. Одним із найважливіших важелів впливу регіональних та місцевих органів влади на стан розвитку інфраструктури підприємництва є відповідні цільові програми та бюджети. Цільова програма розвитку підприємництва повинна будуватися з урахуванням наступних принципів:

- взаємозв'язку (встановлені завдання на кожному етапі виконання програми мають відповідати задекларованій меті);
- відтворення (слід орієнтуватися на максимальне відтворення використаних ресурсів);
- підтримки інституціонального розвитку (результативність виконання програми визначається на основі позитивних змін у інституціональному середовищі);
- задіяння впливу «середовищних умов» (програма має сприяти створенню умов, за яких певна проблема вирішується з використанням зусиль підприємницького середовища);
- економії та раціональності (програма має орієнтуватися на раціональне використання ресурсів, а також на максимальне вирішення різного роду проблем з мінімальними ресурсами).

Зазначені програми мають плануватися та реалізовуватися у розрізі кількох часових етапів. Перший етап реалізації – на 2-3 роки (наприклад, з 2023 по 2025 рр.), протягом яких має бути забезпечене вирішення наступних завдань: 1) поліпшення загального підприємницького клімату шляхом удосконалення регуляторної політики, запровадження механізмів державно-приватного партнерства; 2) збільшення обсягу бюджетних інвестицій, спрямованих на розвиток інфраструктури підприємництва; 3) підтримка поточної платоспроможності суб'єктів інфраструктури підприємництва.

На наступному (другому) етапі реалізації програми – на наступні 2-3 роки – мають бути вирішені такі завдання: 1) впровадження інноваційних технологій роботи суб'єктів інфраструктури підприємництва; 2) створення та підтримка кластерних структур у сфері

інфраструктури підприємництва; 3) забезпечення підготовки персоналу для суб'єктів інфраструктури підприємництва.

На наступному (третьому) етапі реалізації програми – на наступні 2-3 роки – мають бути вирішені такі завдання: 1) високоефективне наукове забезпечення розвитку суб'єктів інфраструктури підприємництва; 2) прискорений розвиток суб'єктів інфраструктури підприємництва, які найбільшою мірою сприяють формуванню високотехнологічних підприємств; 3) підтримка програм самозайнятості у всіх видах економічної діяльності на основі наявної мережі інфраструктури підприємництва.

На нашу думку, з урахуванням масштабності та різновекторності наявних викликів, які мають внутрішню та зовнішню природу, ключовою передумовою формування раціональної політики підтримки розвитку інфраструктури підприємництва у регіонах є забезпечення злагодженої діяльності органів влади різного рівня (центральної, регіональної і місцевої). Виходимо з того, що динамічний розвиток інфраструктури підприємництва у регіонах можливий лише на основі використання системного підходу до формування та реалізації відповідних напрямів регіональної політики.

Регіональна модель стимулювання розвитку інфраструктури підприємництва може базуватися на використанні механізмів, передбачених Законом України «Про засади державної регіональної політики» [20]. Відповідно до закону запроваджуються партнерські засади у відносинах між центральним і регіональними органами влади (органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування) з різних питань розвитку регіонів. Підвищення результативності застосування нових підходів потребує належного нормативно-інструктивного забезпечення, а також формування необхідного обсягу фінансових ресурсів. Вважаємо, що при встановленні взаємовідносин між центральними і регіональними органами влади слід обов'язково передбачати норми (приписи), спрямовані на підтримку з боку центральних органів влади у створенні об'єктів інфраструктури підприємництва (бізнес-інкубаторів, консалтингових центрів, центрів мікрокредитування та ін.). Зокрема, необхідно забезпечити цільове спрямування бюджетних інвестицій у розвиток конкретних об'єктів вказаної інфраструктури з урахуванням реальних потреб та можливостей регіонів. При цьому слід виходити з того, що на центральному рівні мають бути запропоновані єдині методичні підходи до формування об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва, а також вирішуватися питання щодо залучення міжнародної технічної допомоги на ці цілі.

Особливо актуальне питання розвитку інфраструктури підприємництва на територіях так званих депресивних регіонів. У таких регіонах розвиток підприємництва може стати «платформою» для відновлення позитивних тенденцій, формування цивілізованих відносин на ринку праці, залучення реальних інвестицій. Розвиток депресивних регіонів має відбуватися з урахуванням методичних рекомендацій (на основі типової Програми подолання стану депресивності території) і включати перелік взаємопов'язаних (за змістом, строками, можливостями) заходів нормативно-правового, організаційно-економічного та соціально-гуманітарного спрямування, в тому числі у сфері стимулювання розвитку інфраструктури підприємництва.

З метою створення належних інституційних засад розвитку інфраструктури підприємництва мають бути переглянуті ключові принципи бюджетної політики. Нині органи влади регіонального та місцевого рівнів майже не зацікавлені у розвитку інфраструктури підприємництва на території, оскільки вирішення цього завдання автоматично не сприяє збільшенню доходів місцевих бюджетів. Тому рекомендуємо переглянути норму, коли зростання закріплених доходів місцевих бюджетів (за «закріпленими» податковими та неподатковими статтями) призводить до автоматичного зниження обсягів трансферту з бюджету вищого рівня, оскільки це не сприяє ініціативності місцевих чиновників щодо поліпшення результатів господарської діяльності на території, в тому числі через механізм задіяння потенціалу інфраструктури підприємництва.

Місцеві органи влади повинні мати повноваження застосовувати важелі підтримки власних доходів у випадку позитивних результатів економічної діяльності на території. Одним із перспективних важелів у цьому контексті може стати перерозподіл надходжень різних податків між різними бюджетами.

Доцільно також вжити заходів для зростання результативності та ефективності функціонування об'єктів комунальної власності, які виступають як інфраструктурні стосовно підприємництва (ринки, житлово-комунальні компанії, компанії з надання окремих послуг тощо). Якщо такі об'єкти надають неякісні послуги, слід вносити пропозиції про продаж їх більш ефективним власникам.

Необхідно створити умови для розвитку міжнародної інвестиційної інфраструктури (філії та відділення банків, корпорацій, фондів, бірж, проведення міжнародних виставок тощо). Така робота має проводитися в рамках реалізації програм, спрямованих на загальне поліпшення підприємницького середовища у регіоні, а також удосконалення регуляторної політики на місцевому рівні (наявність недолугих та складних адміністративних процедур відчутно стримує розвиток інфраструктури підприємництва). Зокрема, при розгляді проектів, що реалізуються суб'єктами підприємництва, доцільно ширше застосовувати принцип "єдиного вікна", відповідно до якого проектні заявки та додані до них документи подаються та розглядаються в одній установі («в одному вікні») у межах розумних строків.

Одним із орієнтирів стратегії регіональної політики підтримки розвитку інфраструктури підприємництва має стати створення привабливих економіко-правових умов для залучення інвестицій, спрямованих на реалізацію проектів з розбудови (створення) та модернізації вказаної інфраструктури. Стимулювання залучення інвестицій, які спрямовуються (вкладаються) у розвиток інфраструктури, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіональних економік за рахунок вдосконалення їхніх структур. Підтримка має надаватися обмеженій кількості проектів, які здатні створити значні мультиплікативні ефекти. Необхідно створити адаптовані до світового досвіду регіональні програми підтримки інвестування інфраструктури підприємництва, але з урахуванням наявних обмежень та потреб територіальних економічних систем.

Підтримка розвитку інфраструктури підприємництва на рівні регіону має здійснюватися на основі принципу системності, з використанням економічних (в основному фіскальних) і організаційно-адміністративних важелів. Серед економічних важелів рекомендуємо використовувати ті, які відчутно впливають на фінансовий стан підприємства (суб'єкта інфраструктури). Йдеться, передусім, про застосування інструментів бюджетної підтримки та інструментів податкового стимулювання. Серед організаційно-адміністративних важелів підтримки розвитку інфраструктури підприємництва слід вказати на спрощення адміністративних процедур (спрощення процедур отримання дозвільної документації, ведення обліку тощо).

Робота з розвитку діяльності суб'єктів інфраструктури підприємництва в регіонах має супроводжуватися співпрацею органів регіональної влади з громадськими організаціями підприємців. Так, в окремих регіонах створюються агенції регіонального (міського) розвитку, які виступають організаційно-економічним важелем партнерства в реалізації місцевих соціально-економічних програм. Завданнями таких агенцій є організація практичної допомоги місцевим суб'єктам підприємництва у пошуку ділових партнерів, споживачів, замовників, інвесторів, а також підтримка зайнятості.

Висновок та перспективи подальших досліджень. Враховуючи викладене вище, можемо запропонувати наступний перелік напрямів, реалізація яких в рамках виконання регіональних програм і проектів сприятиме відновленню позитивного підприємницького клімату у сфері розвитку інфраструктури підприємництва, а саме:

- реалізація курсу, спрямованого на підняття престижності підприємницької діяльності, в тому числі через відповідні освітні заходи для незайнятого населення;

- запровадження стимулів до високоефективної підприємницької діяльності шляхом створення моделей партнерських відносин між органами регіональної влади та бізнесом, включаючи налагодження прагматичного співробітництва з інституціями громадянського суспільства;
- корекція економіко-правового середовища в напрямі стимулювання комплексного інвестування інфраструктурних проєктів, насамперед у сфері створення сучасних бізнес-інкубаторів, центрів підтримки підприємництва, бізнес-кластерів тощо;
- підтримка інституційного середовища для становлення венчурного підприємництва;
- стимулювання розширення асортименту фінансових послуг, у тому числі мікрокредитування бізнесу на пільгових умовах;
- запровадження реальних механізмів державно-приватного партнерства у сфері розвитку інфраструктури підприємництва, в тому числі через часткове фінансування з бюджету проєктів, які реалізуються суб'єктами підприємництва та мають важливе значення для підтримки економічної рівноваги на рівні території;
- підтримка функціонування кластерів підприємництва, що сприятиме розвитку економічного потенціалу ринкової інфраструктури, в тому числі через організацію прагматичної кооперації суб'єктів підприємництва;
- організація надання безкоштовних інформаційно-консультативних послуг новоствореним підприємствам у розробці бізнес-планів, проєктів, інших документів;
- надання інформаційної підтримки суб'єктам інфраструктури підприємництва шляхом налагодження обміну інформацією, а також за підтримки відповідних веб-ресурсів;
- організація навчань для працівників суб'єктів інфраструктури підприємництва;
- проведення регулярних опитувань суб'єктів підприємництва про результати діяльності суб'єктів інфраструктури з метою оперативної корекції відповідної політики.

Практична реалізація зазначених напрямів при виконанні регіональних програм розвитку інфраструктури підприємництва породжує цілий ряд викликів, розв'язання яких і визначає необхідність та перспективи подальших досліджень розгляданої тематики.

Література

1. Яцюк О. С. (2018). Смарт-спеціалізація розвитку регіону як важливий напрям підвищення його конкурентоспроможності та інноваційної активності. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія "Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості")*. 2 (18), 54-60. DOI: 10.31471/2409-0948-2018-2(18)-54-60
2. Kis S., Mosora L., Mosora Y., Yatsiuk O., Malynovska G., Pobihun S. (2020). Personnel Certification as a Necessary Condition for Enterprise' Staff Development. *Management Systems in Production Engineering*. 28 (2), 121-126. DOI: [10.2478/mspe-2020-0018](https://doi.org/10.2478/mspe-2020-0018).
3. Kis S., Malynovska G., Petrenko V., Yatsiuk O. (2019). Matrix of Personality Intelligent Characteristics as an Instrument for its Development Management. *Advances in Economics, Business and Management Research*, Vol. 95. DOI: <https://doi.org/10.2991/smtesm-19.2019.64>
4. Данилейчук Р. Б. (2017). Роль державної інфраструктури підтримки малого бізнесу у формуванні конкурентного середовища. Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку соціально-економічних систем в контексті підвищення енергетичної безпеки України: колективна монографія (За заг. ред. О. Г. Дзьоби, Л. Є. Сімків, С. М. Кафки). Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 74-83.
5. Яцюк О. С. (2007). Аналіз результатів діяльності та оцінка перспектив розвитку машинобудівних підприємств Івано-Франківської області. *Вісник Національного*

університету „Львівська політехніка”. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 576, 348-354.

6. Варналій З. С., Кузнецова І. С. (2002). Державна регуляторна політика у сфері малого підприємництва: монографія. К.: НІСД, 104 с.

7. Варналій З.С. (2005). *Мале підприємництво: основи теорії і практики [монографія]*. К.: Т-во "Знання", КОО, 302 с.

8. Данилейчук Р. Б., Кісь Г. Р., Кісь С. Я., Яцюк О. С. (2020). Аналіз світового досвіду місцевого самоврядування та напрямів імплементації його елементів в Україні. *Механізми управління розвитком територій: зб. наукових праць*. Житомир: Поліський національний університет, 62-66.

9. Галгаш Р., Семененко І., Білоус Я. (2019). Трансформація інституційного забезпечення та системи регіонального управління при створенні об'єднаних територіальних громад в умовах гібридних загроз. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, 4 (252), 11-16.

10. Покришка Д. С., Жаліло Я. А., Ляпін Д. В. (2010). Механізми розвитку підприємництва в умовах посткризового відновлення економіки України: аналітична доповідь. К.: НІСД, 72 с.

11. Khrushch N., Forkun I., Kravchuk Y., Bordanova L., Chenash V. (2022). Trends and patterns of the impact of the economic potential implementation on the development of regions in the conditions of the creative economy formation. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 44(2), 159-166.

12. Snieška V., Šimkūnaitė I. (2009). Socio-economic impact of infrastructure investments. *Inžinerinė ekonomika*, (3), 16-25.

13. Srinivasu B., Rao P. S. (2013). Infrastructure development and economic growth: Prospects and perspective. *Journal of business management and Social sciences research*, 2(1), 81-91.

14. Carlos U., Meza F. (2010). Financial Liberalization, Structural Change, and Real Exchange Rate Appreciations. *IMF Working Paper, IMF Institute*, March 2010, 41 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp1063.pdf>

15. The White House Conference on Small Business. (2008). Issue Handbook. Foundation for a New Century. Washington, 349 p.

16. Король В. С., Данилейчук Р. Б. (2011). *Формування та розвиток інфраструктури малого бізнесу на регіональному рівні (на прикладі Івано-Франківської області): монографія*. Івано-Франківськ, Луцьк: ВІЕМ, 168 с.

17. Yatsiuk O. S. (2019). Modern approaches to the management of rural areas sustainable development. Становлення механізму публічного управління розвитком територій як пріоритет державної політики децентралізації: зб. наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції. Житомир: ЖНАЕУ, 585-587.

18. Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні. (2001). *Урядовий кур'єр*. 11, 8.

19. Моніторинг виконання регіональних програм підтримки малого підприємництва на 2009-2010 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=198152&cat_id=33774

20. Про засади державної регіональної політики (2015). Закон України від 05.02.2015 р. *Офіційний вісник України*, 18, Ст. 470.

References

1. Yatsiuk, O. S. (2018). Smart-specialization of regional development as an important direction of improvement its competitiveness and innovative activity. *Scientific Bulletin of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Series: Economics and*

- Management in the Oil and Gas Industry), 2 (18), 54–60. DOI: [10.31471/2409-0948-2018-2\(18\)-54-60](https://doi.org/10.31471/2409-0948-2018-2(18)-54-60)
2. Kis S., Mosora L., Mosora Y., Yatsiuk O., Malynovska G., Pobihun S. (2020). Personnel Certification as a Necessary Condition for Enterprise' Staff Development, Management Systems in Production Engineering. 28 (2), 121-126. DOI: [10.2478/mspe-2020-0018](https://doi.org/10.2478/mspe-2020-0018).
 3. Kis S., Malynovska G., Petrenko V., Yatsiuk O. (2019). Matrix of Personality Intelligent Characteristics as an Instrument for its Development Management. Advances in Economics, Business and Management Research, Vol. 95. DOI: <https://doi.org/10.2991/smtesm-19.2019.64>
 4. Danyleichuk R. B. (2017). Rol derzhavnoi infrastruktury pidtrymky maloho biznesu u formuvanni konkurentnoho seredovyshcha. Ekonomiko-upravlinski aspekty transformatsii ta innovatsiinoho rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system v konteksti pidvyshchennia enerhetychnoi bezpeky Ukrainy: kolektyvna monohrafiia (Za zah. red. O. H. Dzoby, L. Ye. Simkiv, S. M. Kafky). Ivano-Frankivsk: IFNTUNH, 74-83.
 5. Yatsiuk O. S. (2007). Analiz rezultativ diialnosti ta otsinka perspektyv rozvytku mashynobudivnykh pidpriemstv Ivano-Frankivskoi oblasti. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku. (576), 348-354.
 6. Varnalii Z. S., Kuznetsova I. S. (2002). Derzhavna rehuliatorna polityka u sferi maloho pidpriemnytstva: monohrafiia. K.: NISD, 104 s.
 7. Varnalii Z.S. (2005). Male pidpriemnytstvo: osnovy teorii i praktyky [monohrafiia]. K.: T-vo "Znannia", KOO, 302 s.
 8. Danyleichuk R. B., Kis H. R., Kis S. Ya., Yatsiuk O. S. (2020). Analiz svitovoho dosvidu mistsevoho samovriaduvannia ta napriamiv implementatsii yoho elementiv v Ukraini. Mekhanizmy upravlinnia rozvytkom terytorii: zb. naukovykh prats. Zhytomyr: Poliskyi natsionalnyi universytet, 62-66.
 9. Halhash R., Semenenko I., Bilous Ya. (2019). Transformatsiia instytutuivnoho zabezpechennia ta systemy rehionalnoho upravlinnia pry stvorenni obiednanykh terytorialnykh hromad v umovakh hibrydnykh zahroz. Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia, 4 (252), 11-16.
 10. Pokryshka D. S., Zhalilo Ya. A., Liapin D. V. (2010). Mekhanizmy rozvytku pidpriemnytstva v umovakh postkryzovoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy: analitychna dopovid. K.: NISD, 72 s.
 11. Khrushch N., Forkun I., Kravchuk Y., Bordanova L., Chenash V. (2022). Trends and patterns of the impact of the economic potential implementation on the development of regions in the conditions of the creative economy formation. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 44(2), 159-166.
 12. Snieška V., Šimkūnaitė I. (2009). Socio-economic impact of infrastructure investments. *Inžinerinė ekonomika*, (3), 16-25.
 13. Srinivasu B., Rao P. S. (2013). Infrastructure development and economic growth: Prospects and perspective. *Journal of business management and Social sciences research*, 2(1), 81-91.
 14. Carlos U., Meza F. (2010). Financial Liberalization, Structural Change, and Real Exchange Rate Appreciations. *IMF Working Paper, IMF Institute*, March 2010, 41 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp1063.pdf>
 15. The White House Conference on Small Business. (2008). Issue Handbook. Foundation for a New Century. Washington, 349 p.
 16. Korol V. S., Danyleichuk R. B. (2011). Formuvannia ta rozvytok infrastruktury maloho biznesu na rehionalnomu rivni (na prykladi Ivano-Frankivskoi oblasti): monohrafiia. Ivano-Frankivsk, Lutsk: VIEM, 168 s.

17. Yatsiuk O. S. (2019). Modern approaches to the management of rural areas sustainable development. Stanovlennia mekhanizmu publichnoho upravlinnia rozvytkom terytorii yak priorytet derzhavnoi polityky detsentralizatsii: zb. naukovykh prats Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Zhytomyr: ZhNAEU, 585-587.

18. Natsionalna prohrama spryannia rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini. (2001). Uriadovyi kurier. 11, 8.

19. Monitorynh vykonannia rehionalnykh proham pidtrymky maloho pidpriemnytstva na 2009-2010 roky [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=198152&cat_id=33774

20. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky (2015). Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 r. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy, 18, St. 470.